

Sygn. akt IV CNP 56/17

POSTANOWIENIE

Dnia 7 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

SSN Krzysztof Pietrzykowski

w sprawie ze skargi pozwanego

o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku

Sądu Okręgowego w G.

z dnia 31 maja 2016 r., sygn. akt XII Ga [...]

w sprawie z powództwa B. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w G. -

poprzednio S. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w G.

przeciwko D. K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 7 marca 2019 r.,

**odrzuca skargę i oddala wniosek powoda o zasądzenie kosztów
postępowania wywołanego tą skargą.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 28 października 2015 r. Sąd Rejonowy w G. zasądził od pozwanego D. K. na rzecz powodowej B. Sp. z o.o. w G. kwotę 9 191,75 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 15 stycznia 2014 r. do dnia zapłaty i orzekł o kosztach procesu. Zasądzona kwota odpowiadała dochodzonemu przez powódkę roszczeniu o wynagrodzenie za wykonanie usług spedycyjnych i o zwrot poniesionych przy jego wykonaniu wydatków.

Pozwany, który przeczył zasadności żądań powódki, zaskarżył to orzeczenie apelacją, którą Sąd Okręgowy w G. oddalił wyrokiem z dnia 11 maja 2016 r., dzieląc ustalenia i wnioski prawne Sądu pierwszej instancji.

W dniu 7 września 2017 r. pozwany wniósł skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku wydanego przez Sąd drugiej instancji, skierowaną przeciwko całości tego orzeczenia. Zarzucił naruszenie prawa materialnego – art. 65 § 1 i 2 k.c.; art. 56 k.c. w zw. z art. 65 § 2 k.c. i art. 4 pkt 15 lit. a rozporządzenia Rady (EWG) nr 2913/92 ustanawiającego Wspólnotowy Kodeks Celny oraz art. 6 w zw. z art. 742, art. 744 oraz art. 796 k.c. i domagał się stwierdzenia, że zaskarżony wyrok jest niezgodny z przepisami wskazanymi jako naruszone.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przewidziana w art. 424¹ k.p.c. skarga o stwierdzenie niezgodności prawomocnego wyroku z prawem stanowi samodzielny, autonomiczny instrument badania legalności działalności jurysdykcyjnej sądów powszechnych, służący jednostce zamierzającej dochodzić od państwa wynagrodzenia szkody, o jakiej mowa w art. 77 Konstytucji RP (por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 lipca 2011 r., OTK-A z 2011 r., nr 6, poz. 55). Jej celem jest poddanie kontroli zgodności z prawem orzeczenia, które - zgodnie z art. 365 k.p.c. - w sposób wiążący kształtuje stan prawny dla podmiotów objętych zawartym w nim rozstrzygnięciem, a także dla sądów i innych organów państwowych oraz organów administracji publicznej, a nawet - w wypadkach przewidzianych w ustawie – także dla innych osób (art. 365 k.p.c.). Skarga ta jest środkiem

prawnym, którego celem nie jest korekta kontrolowanego orzeczenia. Dlatego jednym z kryteriów dopuszczalności skargi, wskazanym w art. 424¹ k.p.c. wśród jej cech podstawowych, jest ostateczność zaskarżanego nią wyroku, rozumiana jako niemożliwość (w przeszłości lub obecnie) doprowadzenia do zmiany lub uchylenia tego wyroku w drodze przysługujących stronie środków prawnych.

W związku z tym nowy nadzwyczajny środek zaskarżenia, wprowadzony do systemu prawnego w dniu 3 kwietnia 2018 r., ukształtowany w art. 89 i nast. ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2018 r., poz. 5 ze zm. – dalej: „u.S.N.”), umożliwiający ingerencję w wadliwe orzeczenie i doprowadzenie go do stanu zgodności z prawem (art. 91 § 1 u.S.N.) – dopóki skorzystanie z niego pozostaje otwarte - przesądza o niedopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności prawomocnego orzeczenia z prawem. Trzeba przy tym zwrócić uwagę, że skarga nadzwyczajna poza podstawową rolą doprowadzenia - jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej - do uchylenia lub zmiany prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych lub sądów wojskowych kończących postępowanie w sprawie, które naruszają zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub które w sposób rażący naruszają prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie lub w których zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego (art. 89 § 1 u.S.N.), pełni także w pewnych wypadkach funkcję prejudykatu stwierdzającego, że wydanie zaskarżonego orzeczenia nastąpiło z naruszeniem prawa. Dzieje się tak, jeżeli obok stwierdzonej wadliwości orzeczenia, ocenianej według kryteriów określonych w art. 89 § 1 u.S.N., w sprawie występują także przesłanki określone w art. 89 § 4 u.S.N., sprzeciwiające się ingerencji w stan ukształtowany tym prawomocnym orzeczeniem. Skarga nadzwyczajna ma więc zakres i przesłanki kontroli szersze lecz merytorycznie pokrywające się w znacznym zakresie z podstawami i przedmiotem skargi o stwierdzenie niezgodności prawomocnego orzeczenia z prawem. Postępowanie nią wszczęte służyć ma nie tylko korekcie wadliwych orzeczeń, ale także ocenie legalności tych, których z różnych przyczyn, mimo wadliwości, skorygować nie można.

Przepisy o skardze nadzwyczajnej nie określają jej pozycji względem skargi o stwierdzenie niezgodności prawomocnego orzeczenia z prawem. W art. 89 § 1 in fine u.S.N. znajduje się jedynie zastrzeżenie, analogiczne jak w art. 424¹ k.p.c., że skarga dotyczy orzeczeń, które nie mogą być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Wzajemny stosunek obydwu nadzwyczajnych instrumentów prawnych wyznaczyć należy zatem w oparciu o zadania, jakie każdy z nich ma realizować. W tej perspektywie skarga nadzwyczajna stanowi z założenia środek, którego wykorzystanie musi wyprzedzić złożenie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, skoro umożliwia doprowadzenie do korekty tego orzeczenia, a więc może usunąć stan jego niezgodności z prawem. Z art. 424¹ § 1 k.p.c. wynika, że jedną z przesłanek dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest wyczerpanie przez skarżącego wszystkich stawianych do dyspozycji przez system prawny mechanizmów umożliwiających korektę niezgodnego z prawem prawomocnego wyroku przez jego zmianę bądź uchylenie. Rozwiązanie to jest wyrazem subsydiarnego charakteru skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jako nadzwyczajnego środka prawnego, który nie służy uchyleniu albo zmianie prawomocnego orzeczenia, lecz inicjuje tylko pierwszą fazę postępowania zmierzającego do realizacji odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa z tytułu wydania niezgodnego z prawem prawomocnego orzeczenia sądu (art. 417¹ § 2 k.c. w związku z art. 77 ust. 1 Konstytucji). Odpowiedzialność ta może aktualizować się tylko wówczas, gdy poszkodowany uczynił wszystko celem wyeliminowania źródła szkody. Dopiero bezskuteczność dostępnych narzędzi procesowych lub ich brak może – w wypadku wystąpienia szkody - uzasadniać roszczenie o jej naprawienie, a tym samym dopuszczalność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (por. druk sejmowy IV kadencji Sejmu nr 2696, pkt 4; por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 30 sierpnia 2018 r., III CNP 9/18, OSNC 2018, nr 12, poz. 121, z dnia 20 grudnia 2018 r., III CNP 19/18, niepubl., czy z dnia 10 stycznia 2019 r., II CNP 2/18, niepubl.).

Artykuł 424¹ k.p.c. w obydwu paragrafach wiąże dopuszczalność wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (poza innymi wymaganiami) od stwierdzenia, że zmiana lub uchylenie tego

orzeczenia nie jest możliwa. Oznacza to, że w chwili orzekania przez Sąd Najwyższy o żądaniu zawartym w tej skardze konieczna jest ponowna kontrola aktualnego stanu prawnego pod kątem oceny, czy nie występuje w nim środek prawny umożliwiający korektę lub skasowanie zaskarżonego orzeczenia. Niestwierdzenie takiego środka na etapie kontroli wstępnej skargi (tzw. przedsądu) nie jest w tym zakresie przesądzające ani wystarczające. Wprowadzenie do systemu prawnego, nawet po wniesieniu skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, nowego środka prawnego, który może doprowadzić do zmiany lub uchylenia tego orzeczenia powoduje, że skarga taka staje się niedopuszczalna.

Skarga nadzwyczajna może być wniesiona w terminie 5 lat od uprawomocnienia się orzeczenia (art. 89 § 3 u.SN), a w okresie 3 lat od dnia wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym może służyć podważaniu prawomocnych orzeczeń sądowych wydanych przed wejściem tej ustawy w życie, lecz po dniu 17 października 1997 r. (art. 115 § 1 u.S.N.). W ustawie o Sądzie Najwyższym nie ma przepisów międzyczasowych wyjaśniających skutki wprowadzenia do systemu prawnego skargi nadzwyczajnej dla toku postępowań zapoczątkowanych skargami o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia wniesionymi wcześniej (przed dniem 3 kwietnia 2018 r. Przepisy o skardze nadzwyczajnej należy więc stosować od chwili ich wejścia w życie.

Wprawdzie do wniesienia skargi nadzwyczajnej nie jest uprawniona strona (uczestnik postępowania) lecz jedynie podmioty wskazane w art. 89 § 2 u.S.N. lub w art. 115 § 1a u.S.N. (ten drugi przepis ma zastosowanie w rozpatrywanym wypadku), jednak zainteresowana strona może zwrócić się do legitymowanego podmiotu o jej wniesienie. Nie jest to wniosek wiążący adresata, jego złożenie stanowi jednak niezbędny krok i realizuje obowiązek strony wykorzystania wszelkich dostępnych jej środków prawnych służących wzruszeniu i doprowadzeniu do zgodności z prawem kwestionowanego prawomocnego orzeczenia. Dopiero odmowa wniesienia skargi nadzwyczajnej przez uprawniony do tego podmiot otwiera drogę do żądania stwierdzenia niezgodności z prawem tego prawomocnego orzeczenia.

W rozpatrywanej sprawie nie zachodzi więc stan, w którym nie istnieje dla skarżącego żadna droga umożliwiająca kontrolę zaskarżonego wyroku i jego skorygowanie, w razie stwierdzenia jego poważnych usterek, skoro może wystąpić z wnioskiem o wniesienie od tego wyroku skargi nadzwyczajnej.

Z tych względów, na podstawie art. 424⁸ § 2 k.p.c., wniesioną przez pozwanego skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku z dnia 11 maja 2016 r. należało odrzucić (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2010 r., II CNP 2/18).

Orzeczenie o kosztach postępowania oparte zostało na przepisach art. 424¹² w zw. z art. 398²¹, art. 391 § 1 i art. 102 k.p.c. i uwzględnia – jako szczególnie uzasadnioną okoliczność - niezależną od skarżącego zmianę stanu prawnego, która nastąpiła w drodze aktu prawnego uchwalonego już po wniesieniu przez niego w dniu 7 września 2017 r. skargi dopuszczalnej w świetle przepisów obowiązujących w chwili jej składania.